

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების ეფექტურობის გაზრდის პროცესუალური ინსტრუმენტები

თამარ ჭარბაძე
სამართლის მაგისტრი

Tamar Charbadze

Master of Law

tamar_charbadze@yahoo.com

PROCEDURAL TOOLS TO INCREASE THE EFFECTIVENESS OF THE CONSTITUTIONAL COURT DECISION

Abstract

According to the legislation of Georgia, invalidation of the legal act by the Constitutional Court doesn't result in invalidation of judgments made on its bases and only causes suspension of their execution. Similar solution significantly decreases the role of the Constitutional Court in the process of human rights' protection. The situation may partially be improved by the way of lodging constitutional submission by the common court (which causes suspension of litigation until delivering judgment by the Constitutional Court) or suspension of impugned act by the Constitutional Court directly.

Present article will discuss the possible outcomes of the decision of the Constitutional Court and their compliance with the needs of the plaintiffs, as well as the right to fair trial. Special attention will be paid to the legal grounds and case law related to preparation of constitutional submissions and suspension of the impugned act, also relevant gaps and the ways of their solution.

Keywords: Legislation of Georgia, Constitutional Court, Human Rights Protection.

1. შესავალი

„საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ ორგანული კანონის (შემდგომ ორგანული კანონი) თანახმად, ნორმატიული აქტის არაკონსტიტუციურად ცნობა არ იწვევს ამ აქტის საფუძველზე აღრე გამოტანილი სასამართლოს განაჩენებისა და გადაწყვეტილებების გაუქმებას და იწვევს მხოლოდ მათი აღსრულების შეჩერებას.¹ სხვაგვარად რომ ვთქვათ, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმის წარმოების განახლების საფუძველს არ წარმოადგენს.² იგივე პოზიციას იზიარებს „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“³ და „საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი“.⁴ გამონაკლისია „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი“, რომელიც საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას განაჩენის გადასინჯვის საფუძველად მიიჩნევს.⁵ საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, ამგვარი გადაწყვეტა „განპირობებული უნდა იყოს იმ სიკეთის თავისებურებით, რომელიც სისხლის სამართლებრივი ზემოქმედების ობიექტს შეადგენს“.⁶ ამდენად, თუ საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ, სრულყოფილი შედეგის მისაღწევად, სამოქალაქო ან ადმინისტრაციული სამართალწარმოების დაწყებაა საჭირო, შედეგის მიღწევა შეუძლებელი ხდება. შედეგის მიღწევა რომ სამართლიანი სასამართლოს უფლების არსებითი კომპონენტია, მრავალ-

¹ იხ. მუხლი 20, ორგანული კანონი „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“, 31 იანვარი, 1996 წელი, პარლამენტის უწყებანი, 001, 27/02/1996;

² იგულისხმება კონსტიტუციის მე-2 თავთან მიმართებით მიღებული ნორმატიული აქტების კონსტიტუციურობის შეფასების საფუძველზე მიღებული გადაწყვეტილებები. ვინაიდან, ორგანული კანონის 23-ე მუხლი განსაზღვრავს საკონსტიტუციო სასამართლოს კომპეტენციას მიკუთვნებულ სხვადასხვა საკითხზე სადავო აქტის ძალადაკარგულად გამოცხადების განსხვავებულ თარიღებს;

³ იხ. მუხლი 423, საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, 14 ნოემბერი, 1997 წელი. პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31 დეკემბერი, 1997 წელი;

⁴ იხ. მუხლი 1, საქართველოს კანონი „საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი“, 23 ივლისი, 199 წელი. საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე 39(46), 06 აგვისტო, 1999 წელი;

⁵ იხ. მუხლი 310-311, საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი“. 09 ოქტომბერი, 2009 წელი. საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე 31, 03 ნოემბერი, 2009 წელი;

⁶ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №1/3/161 გადაწყვეტილებს საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – ოლღა სუმბათაშვილი და იგორ ხაპროვი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 30 აპრილი, 2003 წელი. პარაგრაფი VI;

გზის აღიარებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსა (შემდგომ ევროპული სასამართლო) და საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ. საკონსტიტუციო სასამართლო განმარტავს, რომ „სასამართლოსადმი მიმართვა არ იქნება სრულყოფილი უფლებაცავითი საშუალება, თუ პირს არ ექნება სათანადო საკანონმდებლო გარანტიები, რომ მის სასარგებლოდ გამოტანილი და კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გადაწყვეტილება დროულად და ჯეროვნად აღსრულდება.“¹ აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ ევროპულმა სასამართლომ კონსტიტუციური მართლმსაჯულების ქართულ მოდელს სპეციალური მსჯელობა მიუძღვნა საქმეში „აპოსტოლი საქართველოს წინააღმდეგ.“² გადაწყვეტილების აღსრულებასთან მიმართებით კი სასამართლომ მიუთითა: „იმისათვის, რომ მიმართვის საშუალება ეფექტიანი იყოს, ის უნდა პასუხობდეს საჩივარს, იძლეოდეს გასაჩივრებული დარღვევის პირდაპირი და სწრაფი გამოსწორების საშუალებას და არ უნდა სთავაზობდეს კონვენციის მე-6 მუხლით გარანტირებული უფლებების მხოლოდ უბრალო, ირიბ დაცვას.“³ ამდენად, ნათელია, რომ კონსტიტუციური მართლმსაჯულების ქართული მოდელი აღსრულების თვალსაზრისით არა მხოლოდ მოსარჩელეთა მოლოდინს, არამედ სამართლიანი სასამართლოს მოთხოვნებსაც ვერ პასუხობს. კანონმდებლის მიერ საკითხის დარეგულირებამდე განვიხილოთ გადაწყვეტილების ეფექტურობის გაზრდის გზები.

2. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების ეფექტურობის გაზრდის შესაძლო გზები და პროცესუალური ინსტრუმენტები

2.1. საერთო სასამართლოს და საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის ერთდროულად მიმართვა

მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით, მოსარჩელე უფლებამოსილია ერთდროულად მიმართოს საერთო სასამართლოსა და საკონსტიტუციო სასამართლოს და ვალდებული არ არის საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის მიმართვამდე ამონუ-

¹ იხ. იქვე, პარაგრაფი II-9;

² იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე საქმე „აპოსტოლი საქართველოს წინააღმდეგ“, 2006 წლის 28 ნოემბერი;

³ იხ. იგივე, პარაგრაფი 44;

როს საერთო სასამართლოების სისტემა. თუმცა, პირს შეუძლია მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მხოლოდ მაშინ, თუ მიაჩნია, რომ „დარღვეულია ან შესაძლებელია უშუალოდ დაირღვეს საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავით აღიარებული უფლებანი და თავისუფლებანი.“¹ შესაბამისად, უფლების დარღვევის/დარღვევის რეალური საფრთხის იდენტიფიცირებამდე პირი საკონსტიტუციო სასამართლოს ვერ მიმართავს.² წინმსწრებით მიმართვა გამორიცხულია იმ შემთხვევაშიც, როცა აქტის არაკონსტიტუციურობის ვარაუდი საერთო სასამართლოში მიმდინარე სამართალწარმოების პროცესში ჩნდება. რაც შეეხება ერთდროულად მიმართვას, ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანი სამართალწარმოების ვადებია. სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით განსაზღვრული ვადების გათვალისწინებით, შესაძლოა საერთო სასამართლოში წარმოება საკონსტიტუციო სამართალწარმოებაზე ადრე დასრულდეს და გადაწყვეტილება კანონიერ ძალაში შევიდეს.³ ვინაიდან, სამოქალაქო სამართალწარმოებისგან განსხვავებით, საკონსტიტუციო სამართალწარმოების, კონკრეტულად კი გადაწყვეტილების მიღების ვადები, კანონმდებლობით განსაზღვრული არ არის. უფრო მეტიც, სასამართლოს პრევენციული სამართალი შეეხება იმ მიზეზებს, რომელთა გამოც საკონსტიტუციო სამართალწარმოების ვადების ზუსტად განსაზღვრა გაუმართლებელი იქნება.⁴ დასტურად, სასამართლოს პრაქტიკაში არის საქმეები, რომელთა განხილვა რამდენიმე წლის განმავლობაში მიმდინარეობდა.⁵ ამდენად, საერთო სასამართლოსა და საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის ერთდროულად მიმართვა შეიძლება ერთგვარ წინდახედულება მივიჩნიოთ, თუმცა ცალკეუ-

¹ იხ. მუხლი 39, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“. 31 იანვარი, 1996 წელი, პარლამენტის უწყებანი, 001, 27/02/1996;

² გამონაკლისს წარმოადგენს საქართველოს სახალხო დამცველი, რომელიც უფლებამოსილია მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თუ მას მიაჩნია, რომ დარღვეულია საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავით აღიარებული ადამიანის უფლებანი და თავისუფლებანი;

³ იხ. მე-7 თავი, საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“. 14 ნოემბერი, 1997 წელი. პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31 დეკემბერი, 1997 წელი;

⁴ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/2/577 გადაწყვეტილება საქმეზე „ა-(ა)იპ ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC) და საქართველოს მოქალაქე ვახუშტი მენაბდე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, 2014 წლის 24 დეკემბერი, II-12;

⁵ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/4/550 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ნოდარ დვალი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 17 ოქტომბერი, 2017 წელი;

ლი გარემოებების გათვალისწინებით, სრულყოფილ გარანტიას ვერ წარმოადგენს.

2.2. საკითხის გადაწყვეტა საკონსტიტუციო სასამართლოს

მიერ გადაწყვეტილების შედეგთან დაკავშირებული პრობლემა საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის ცნობილია. ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში სასამართლომ აღნიშნა: „[...]გადაწყვეტილებები ხშირად არ ვრცელდება გადაწყვეტილების მიღებამდე წარმოშობილ სამართლებრივ ურთიერთობებზე და არსებობს საფრთხე, რომ პირის უფლებაში აღდგენა არ მოხდება საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ“.¹ მიუხედავად ამისა, სასამართლო თავშეკავებულია საქმის წარმოების განახლების საფუძვლებთან მიმართებით, რაც შედეგის მიღწევის და პირის უფლებებში აღდგენის აუცილებელ ინსტრუმენტს წარმოადგენს.² უფრო მეტიც, ორგანული კანონის იმ ნორმების კონსტიტუციურობა, რომლებიც საერთო სასამართლოში საქმის წარმოების განახლებას გამორიცხავს, სადავოდ „შპს სამაუნცებლო კომპანია რუსთავი 2“-სა და „შპს ტელეკომპანია საქართველო“-ს №719 კონსტიტუციური სარჩელითაა (შემდგომ №719 კონსტიტუციური სარჩელი) გახდილი და საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ არსებითად განსახილველად მიღებული.³ მოსარჩელის მტკიცებით, სადავო ნორმების არსებობის პირობებში საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები არ არის სათანადო ეფექტის მქონე. ამგვარი მოცემულობით კი, პირი იძულებულია, შეეგუოს არაკონსტიტუციური ნორმის მოქმედების პერიოდში გამოტანილი სასამართლო აქტის შედეგებს.⁴ უდავოა, რომ დასახელებული სარჩელის დაკმაყოფილების შემთხვევაში კონსტიტუციური მართლმსაჯულების ქართული მოდელი არსებითად შეიცვლება. გამოირიცხება ის სარჩელებიც, რომლებიც კონკრეტული მოსარჩელისთვის მატერიალური შედეგის მიღწევის და

¹ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/2/577 გადაწყვეტილება საქმეზე „ა- (ა)იპ „ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC)“ და საქართველოს მოქალაქე ვახუშტი მენაბდე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2014 წლის 24 დეკემბერი, პარაგრაფი II-32;

² იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/1/531 გადაწყვეტილებებს საქმეზე „ისრაელის მოქალაქეები - თამაზ ჯანაშვილი, ნანა ჯანაშვილი და ირმა ჯანაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2013 წლის 05 ნოემბერი, პარაგრაფი II- 25-38;

³ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/1-1/719 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „შპს სამაუნცებლო კომპანია რუსთავი 2“ და „შპს ტელეკომპანია საქართველო“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, 2016 წლის 25 თებერვალი, პარაგრაფი I-7;

⁴ იხ. იქვე, პარაგრაფი I-9;

უფლებებში აღდგენის თვალსაზრისით ვერაფერს ცვლის, მაგრამ კანონმდებლობის დახვეწის მიზანს ემსახურება.

№719 კონსტიტუციური სარჩელის პარალელურად, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება თემატურად დაკავშირებულ კიდევ ერთ მნიშვნელოვან საკითხზე აქვს მისაღები. კერძოდ, საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმმა, ამავე სასამართლოს წევრის გიორგი კვერენჩხილაძის წერილობითი შუამდგომლობის საფუძველზე, არსებითად განსახილველად მიიღო №1458 და №1556 კონსტიტუციური სარჩელები.¹ თაქტი მნიშვნელოვანია იმდენად, რამდენადაც დასახელებული კონსტიტუციური სარჩელებით სადავოდაა გახდილი, მათ შორის, ძალადაკარგული ნორმის კონსტიტუციურობის საკითხი. მოქმედი კანონმდებლობისა და საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ დამკვიდრებული პრაქტიკის მიხედვით, კონსტიტუციური სარჩელის არსებითად განსახილველად მისაღებად აუცილებელია მხოლოდ მოქმედი ნორმის გასაჩივრება, რადგან „ნორმატიული აქტი, რომელიც აღარ მოქმედებს, ვერ შეფასდება როგორც ადამიანის უფლებების შემზღვეველი ნორმა“². აღნიშნულის საპირისპიროდ, შუამდგომლობის ავტორის პოზიციით, ადამიანის უფლებების დარღვევა შეიძლება გამოიწვიოს როგორც კონსტიტუციური სარჩელის შეტანის დროს მოქმედმა ნორმატიულმა აქტმა, ასევე „პირობითად, კონსტიტუციური სარჩელის საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოში სარჩელის შეტანამდე ერთი ან რამდენიმე დღით ადრე ძალადაკარგულმა ნორმატიულმა აქტმაც“³.³ გვივე ეფექტი შეიძლება ჰქონდეს სადავო აქტის ძალადაკარგულად გამოცხადებას საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის მიმართვის შემდეგ, მაგრამ საქმის არსებითად განსახილველად მიღებამდე.⁴ ორივე შემთხვევაში, საკონსტიტუციო სასამართლოს, როგორც ადამიანის უფ-

¹ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2021 წლის 23 აპრილის №3/1-2/1458,1556 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „ჯემალ ღუმბაძე და ბადრი ბეჟანიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;

² იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 13 ივნისის №1/1/521 განჩინება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ავთანდილ კახნიაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;

³ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2021 წლის 23 აპრილის №3/1-2/1458,1556 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „ჯემალ ღუმბაძე და ბადრი ბეჟანიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;

⁴ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 07 ოქტომბრის №2/7/605 განჩინება შპს „STAR GROUP“ („სტარ გრუპი“) საქართველოს მთავრობის წინააღმდეგ;

ლებათა დაცვის მექანიზმის ეფექტურობა მცირდება. გამოსავლის სახით, გიორგი კვერენჩილაძე მიიჩნევს, რომ „საკონსტიტუციო სასამართლომ მხოლოდ იმ ძალა-დაკარგული ნორმების კონსტიტუციურობის თაობაზე უნდა იმსჯელოს, რომლებმაც უკვე შეზღუდეს პირის რომელიმე უფლება“.¹ №719 კონსტიტუციური სარჩელის მსგავსად, მითითებულ სარჩელებზე გადაწყვეტილების მიღებაც ქართული კონსტიტუციური მართლმსაჯულების აქტუალურ შეკითხვებს პასუხს გასცემს. თუმცა, მანამდე განვიხილოთ ის პროცესუალური ინსტრუმენტები, რომლებიც არსებული რეგულირების პირობებში, შეიძლება საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების ეფექტურობის გაზრდის მიზნით იყოს გამოყენებული.

2.3. საერთო სასამართლოს მიერ საკონსტიტუციო

სასამართლოსთვის წარდგინებით მიმართვა

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსისა² და ორგანული კანონის³ მიხედვით: საქმის განმხილველი სასამართლო უფლებამოსილია მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თუ თვლის, რომ კანონი რომელიც კონკრეტული საქმის გადაწყვეტისას უნდა გამოიყენოს, არ შეესაბამება კონსტიტუციას და საქმის წარმოება საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანამდე შეჩერდება. საკონსტიტუციო სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის კვლევა ადასტურებს, რომ საერთო სასამართლოები ამ შესაძლებლობით ნაკლებად სარგებლობენ. ოფიციალური მონაცემების შესაბამისად, 2014 წლის 01 აპრილიდან 2020 წლის 10 იანვრის ჩათვლით, საკონსტიტუციო სასამართლოში 60 კონსტიტუციური წარდგინება დარეგისტრირდა. ისინი შეიძლება ორ ჯგუფად დაიყოს: წარდგინებები, რომელიც საქმის განმხილველი სასამართლოს შეხედულებებს ეფუძნება და წარდგინებები, რომლებიც უშუალოდ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებებიდან გამომდინარეობს. წარდგინებები, რომელიც პირველ კატეგორიაში ხვდება, თემატიკის მიხედ-

¹ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2021 წლის 23 აპრილის №3/1-2/1458,1556 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „ჯემალ ღუმბაძე და ბადრი ბეჟანიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;

² იხ. მუხლი 6, საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“. 14 ნოემბერი, 1997 წელი. პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31 დეკემბერი, 1997 წელი;

³ იხ. მუხლი 19 პუნქტი 2, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“. 31 იანვარი, 1996 წელი, პარლამენტის უწყებანი, 001, 27/02/1996;

დვით შედარებით მრავალფეროვანი, თუმცა რაოდენობრივად მცირეა.¹ რაც შეეხება მეორე კატეგორიაში მყოფ კონსტიტუციურ წარდგინებებს, ისინი უზენაესი სასამართლოს მიერაა წარდგენილი, საკონსტიტუციო სასამართლოს კონკრეტულ გადაწყვეტილებებს ეფუძნება და სისხლის სამართლის კოდექსისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ნორმების კონსტიტუციურობას შეეხება.² აღნიშნული ცალსახად ადასტურებს სამნუხარო რეალობას, რომლის მიხედვით, უზენაესი სასამართლოს მიერ საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის კონსტიტუციური წარდგინებებით მიმართვა აუცილებლობითაა ნაკარნახები და დამოუკიდებელ ინიციატივებს ნაკლებად ეფუძნება.

საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკაში გვხვდება საქმეებიც, რომლებიც საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის მიმართვამდე საერთო სასამართლოს განსჯადი იყო და საერთო სასამართლოს მიერ წარდგინებით მიმართვის შემთხვევაში, მოსარჩელისთვის არსებითად განსხვავებული შედეგით დასრულდებოდა.³ პასიურობის პარალელურად, გამომწვევას წარმოადგენს საერთო სასამართლოების მიერ საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის არასათანადო გაგება და გამოყენებაზე უარი, მაშინაც კი, როცა ამაზე თავად მოსარჩელე მიუთითებს. ამის კლასიკური გამოვლინებაა ოლეგ ლაცაბიძის მიმართ ხაშურის რაიონული სასამართლოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილება.⁴ საერთო სასამართლოში საქმის განხილვისას მოსარჩე-

¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განჩინება №3/1/649, 25 ნოემბერი, 2015 წელი, საოქმო ჩანაწერი №3/8/684, 14 დეკემბერი, 2016 წელი, საოქმო ჩანაწერი №3/3/1341, 27 თებერვალი, 2020, საოქმო ჩანაწერი №3/4/1352, 27 თებერვალი 2020, კონსტიტუციური წარდგინება №1478, 10 იანვარი 2020;

² სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 269-ე მუხლის მე-5 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტის კონსტიტუციურობის თაობაზე (საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება №3/1/633,634, 13 აპრილი, 2016 წელი); სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის (1998 წლის 20 თებერვლის კანონი) მე-10 მუხლის მე-3 ნაწილის კონსტიტუციურობის თაობაზე (საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განჩინება №3/3/ 685, 686, 687, 688, 689, 736, 737, 758, 793, 794, 820, 29 სექტემბერი 2016); სისხლის სამართლის კოდექსის მე-3 მუხლის მე-3 ნაწილის და 260-ე მუხლის პირველი ნაწილის (...), ასევე საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 273-ე მუხლის კონკრეტული ნორმატიული შინაარსი (საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განჩინება №3/2/771, 775, 776, 777, 786, 787, 788 26 სექტემბერი, 2016);

³ იხ. მუხლი 150, ნაწილი პირველი, საქართველოს კანონი „საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი“. 15 დეკემბერი, 1984 წელი. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს უწყებები, 31 დეკემბერი, 1984 წელი;

⁴ იხ. მუხლი 59 პუნქტი პირველი, მუხლი 60 პუნქტი პირველი და მე-4, საქართველოს ორგანუ-

ლე ითხოვდა საკონსტიტუციო სასამართლოს შესაბამისი პრაქტიკით ხელმძღვანელობას, თუმცა, საქმის განმხილველმა სასამართლომ არა მხოლოდ არ გაითვალისწინა მოსარჩელის მოთხოვნა, არამედ განაცხადა, რომ სადავო ნორმების არაკონსტიტუციურობა საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ დადგენილი არ იყო.¹ მოგვიანებით, ოლეგ ლაცაბიძემ თავად მიმართა საკონსტიტუციო სასამართლოს და მისი სარჩელი დაკმაყოფილდა. მიუხედავად ამისა, მითითებული მიზეზის გამო, მისი უფლებაში სრულად აღდგენა ვერ მოხერხდა.

მოხმობილი მაგალითები ადასტურებს, რომ ეფექტური შედეგის მისაღწევად ვარგისი ინსტრუმენტი, უფლებამოსილი სუბიექტების მიერ არ ან არაეფექტურად გამოიყენება. წინააღმდეგ შემთხვევაში, დასახელებული საქმეები საკონსტიტუციო სასამართლოს მსჯელობის საგანი კონსტიტუციური წარდგინების და არა კონსტიტუციური სარჩელის გზით გახდებოდა და მოსარჩელისთვის არსებითად განსხვავებული შედეგის მიმცემი იქნებოდა.

2.4. სადავო აქტის მოქმედების შეჩერება

სადავო აქტის მოქმედების შეჩერებასთან დაკავშირებული საკითხებიც ორგანული კანონითაა დარეგულირებული. შესაბამისი ნორმის მიხედვით, სადავო აქტის მოქმედება შეიძლება შეჩერდეს თუ საკონსტიტუციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ ნორმატიული აქტის მოქმედებას შეუძლია გამოიწვიოს ერთ-ერთი მხარისათვის გამოუსწორებელი შედეგები; სადავო აქტის ან მისი სათანადო ნაწილის მოქმედების შეჩერება შესაძლებელია საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე ან უფრო ნაკლები ვადით; გადაწყვეტილება შეიძლება გადაისინჯოს თუ აღარ არსებობს ის გარემოებები, რომლებიც საფუძვლად დაედო ამ გადაწყვეტილებას.² მოცულობითი ნორმის პარალელურად, კომპლექსურია საკონსტიტუციო სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით დადგენილი მოთხოვნები. სასამართლო მიიჩნევს, რომ სადავო აქტის მოქმედების შეჩერების მექანიზმი იცავს მოსარჩელეს უფლების აუცდენელი და შეუქცევადი დარღვევისაგან და ხელს უწყობს საკონსტიტუციო სასამართლოსადმი

ლი კანონი „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“, 05 თებერვალი, 2014 წელი. საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე 19 თებერვალი 2014 წელი;

¹ იხ. ოლეგ ლაცაბიძის №626 კონსტიტუციური სარჩელი. ხელმისაწვდომია მისამართზე: <https://www.constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=1378>;

² იხ. მუხლი 25 პუნქტი 5, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“. 31 იანვარი, 1996 წელი, პარლამენტის უწყებანი, 001, 27/02/1996;

მიმართვის ეფექტიანობას“.¹ დამკვიდრებული პრაქტიკით, ნორმის მოქმედება შეიძლება შეჩერდეს, თუ შეჩერება „უზრუნველყოფს მოსარჩელის უფლებების პრევენციულ დაცვას იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს საფრთხე, რომ სადავო ნორმის მოქმედებამ შეიძლება გამოიწვიოს მისთვის გამოუსწორებელი შედეგი“,² პირს ასეთი შედეგის თავიდან აცილების სხვა სამართლებრივი შესაძლებლობა არ გააჩნია“³, გათვალისწინებული და შეფასებული უნდა იქნეს იმ მესამე პირთა, თუ საზოგადოების ინტერესი, რომელსაც, შესაძლოა ზიანი მიადგეს ნორმის მოქმედების შეჩერებით.⁴

ოფიციალური მონაცემების მიხედვით, სადავო აქტის მოქმედების შეჩერების მოთხოვნით მოსარჩელეებმა სასამართლოს დაახლოებით 90-ჯერ მიმართეს, ხოლო სასამართლომ 10-მდე შუამდგომლობა დააკმაყოფილა.⁵ რაოდენობრივი სიმცირის პარალელურად მცირეა იმ თემების ჩამონათვალი, რომლებსაც დაკმაყოფილებული შუამდგომლობები უკავშირდება. მათ შორისაა სიცოცხლის უფლება და შეუქცევადი (ინსტიტუციური და ფინანსური) პროცესები. სასამართლომ არ დააკმაყოფილა სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერების შუამდგომლობა გადაწყვეტილების აღსრულებასთან, თანამდებობაზე დანიშვნასთან ან სავალდებულო საპენსიო შენატანებთან დაკავშირებით. კვლევა ადასტურებს იმასაც, რომ სასამართლო არ აკმაყოფილებს იმ მოსარჩელეთა შუამდგომლობებსაც კი, რომელთა სარჩელებს დაკმაყოფილების რესურსი აქვს.⁶

სადავო აქტის მოქმედების შეჩერების ინსტიტუტთან საკონსტიტუციო სასამართ-

¹ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/2/577 გადაწყვეტილება საქმეზე „ა-(ა)იპ „ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC)“ და საქართველოს მოქალაქე ვახუშტი მენაბდე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2014 წლის 24 დეკემბერი, პარაგრაფი II-31-35;

² იხ. საკონსტიტუციო სასამართლოს №1/1/569 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – დავით კანდელაკი, ნატალია დვალა, ზურაბ დავითაშვილი, ემზარ გოგუაძე, გიორგი მელაძე და მამუკა ფაჩუაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 25 ნოემბერი, 2016 წელი, პარაგრაფი II-37;

³ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №1/3/452,453 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2008 წლის 20 მაისი, პარაგრაფი II-2).

⁴ იხ. იქვე, პარაგრაფი II-10;

⁵ ბოლოს შემონმბებულია 10 მაისი, 2020 წელი;

⁶ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №2/14/879 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „ზურაბ სვანიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“. 8 სექტემბერი, 2017 წელი. პარაგრაფი I-11, III-3;

ლოს დამოკიდებულებას საუკეთესოდ აღწერს ლევან გვათუას კონსტიტუციური სარჩელი. მოსარჩელე, სიცოცხლისთვის საშიში შედეგების თავიდან აცილების მიზნით საჭიროებდა მოკლე ვადაში ღვიძლის ტრანსპლანტაციას, თუმცა კანონით განსაზღვრულ პირთა წრიდან, სამედიცინო თვალსაზრისით, მისთვის ხელმისაწვდომი არ აღმოჩნდა არც ერთი დონორი. სასამართლომ განმარტა, რომ „ადამიანის სიცოცხლე წარმოადგენს ფუნდამენტურ კონსტიტუციურ ღირებულებას, რომლის გარეშე საფუძველი ეცლება ფაქტობრივად ყველა კონსტიტუციურ უფლებას¹ და საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე სადავო ნორმის კონკრეტული ნორმატიული შინაარსის მოქმედება შეაჩერა. სასამართლომ ამ შემთხვევაშიც კი სიფრთხილე გამოიჩინა და განიხილა სადავო აქტის შეჩერებით საჯარო წესრიგის მიმართ საფრთხეების შექმნის შესაძლებლობა და საპირწონე მექანიზმები.² ნათელია, რომ სასამართლოს უკიდურესი სიფრთხილე საჯარო და კერძო ინტერესებს შორის ბალანსის დაცვის ინტერესით აიხსნება. თუმცა, აღნიშნული სიფრთხილე არ უნდა გახდეს გადაწყვეტილების ეფექტურობის შემცირების მიზეზი.

3. ხარვეზები და დაძლევის შესაძლო გზები

როგორც უკვე აღინიშნა, №719 კონსტიტუციური სარჩელის დაკმაყოფილება კონსტიტუციური მართლმსაჯულების ქართულ მოდელს არსებითად შეცვლის. თუმცა, კონსტიტუციური წარდგინებისა და სადავო აქტის მოქმედების შეჩერების ინსტრუმენტები მნიშვნელობას ამ შემთხვევაშიც შეინარჩუნებენ. შესაბამისად, მიზანშეწონილია განვიხილოთ მათთან დაკავშირებული ხარვეზები, რომლებიც უფლებაში აღდგენის ერთადერთ ინსტრუმენტს წარმოადგენს დღეს, თუმცა დამხმარე ინსტრუმენტის სტატუსს შეინარჩუნებს ზემოთ მითითებული კონსტიტუციური სარჩელების დაკმაყოფილების შემთხვევაში.

საერთო სასამართლოს მიერ საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის მიმართვა საკმარისია იმისათვის, რომ საქმის წარმოება საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე შეჩერდეს. შესაბამისად, სამართალწარმოების მონაწილე მხარე დაცულია მართ-

¹ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/9/682 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „მოქალაქე ლევან გვათუა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2015 წლის 25 ნოემბერი, პარაგრაფი II-14;

² იხ. იქვე, პარაგრაფი II-11-13;

ლმსაჯულების არაკონსტიტუციური ნორმის საფუძველზე განხორციელების საფრთხისგან და რეალური შედეგის მისაღწევად დამატებითი ძალისხმევის გამოყენება არ ჭირდება. თუმცა, განსაკუთრებული ძალისხმევის გამოყენება უწევს მოსარჩელეს იმისათვის, რომ საკონსტიტუციო სასამართლო გამოუსწორებელი შედეგის დადგომის საშიშროებაში და სადავო აქტის მოქმედების შეჩერების აუცილებლობაში დაარწმუნოს. შესაძლოა, ამის მიზები ის გარემოებაა, რომ საერთო სასამართლოს მიერ წარდგინების მომზადების შემთხვევაში, საქმის წარმოების შეჩერებით გამოწვეული შედეგები მხოლოდ კონკრეტულ სუბიექტებზე ვრცელდება. შესაბამისად, საერთო სასამართლოს არ უწევს საჯარო და კერძო ინტერესებს შორის ბალანსის დაცვაზე ზრუნვა და გადანყვეტილების მიღებისას მეტად თავისუფალია. რაც შეეხება საკონსტიტუციო სასამართლოს, სადავო ნორმის შეჩერების გადანყვეტილების მიღებისას უკიდურესად ფრთხილია. პარალელურად, საინტერესოა აქვს თუ არა საკონსტიტუციო სასამართლოს შესაძლებლობა, სადავო ნორმის მოქმედება უშუალოდ მოსარჩელის მიმართ შეაჩეროს. მსგავსი გადანყვეტა ერთი მხრივ აქტის მოქმედების შეჩერების პროცედურას გაამარტივებს, ხოლო მეორე მხრივ აქტის მოქმედების შეჩერებით გამოწვეულ საფრთხეებს შეამცირებს. ნორმა, რომელიც სასამართლოს დასახელებულ უფლებამოსილებას აძლევს, სადავო აქტის მოქმედების სრულად ან ნაწილობრივ შეჩერებაზე, მოქმედების შეჩერების ვადასა და შეჩერების ინიცირების უფლებამოსილების მქონე სუბიექტებზე მიუთითებს, თუმცა, არ აკონკრეტებს პირთა წრეს, ვის მიმართაც ნორმის მოქმედება უნდა შეჩერდეს. სასამართლომ ერთ-ერთ საქმეში განმარტა, რომ „ზემოაღნიშნულ რეგულაციის არსს და მიზანს არ წარმოადგენს სადავო ნორმის მოქმედების შეჩერება კონკრეტული პირების მიმართ ინდივიდუალურად, პერსონალურად“.¹ თუმცა, სასამართლოს შეუძლია კვლავ იმსჯელოს ამ საკითხზე და იმგვარი გადანყვეტილება მიიღოს, რომელიც ადამიანის უფლებების დაცვის უფრო მაღალ სტანდარტს დაამკვიდრებს.

დასკვნა

ვფიქრობ, შესაბამისი სამართლებრივი ნორმებისა და სასამართლო პრაქტიკის ანალიზის საფუძველზე, გამოიკვეთა საკონსტიტუციო სასამართლოს გადანყვეტი-

¹ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №1/1/592 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ბექა წიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 13 თებერვალი 2015, პარაგრაფი II-11.

ლების ეფექტურობის გაზრდის გზები და ინსტრუმენტები. ისევე, როგორც ამ ინსტრუმენტების ერთმანეთთან დამოკიდებულება, მათთან დაკავშირებული ხარვეზები და გამოსწორების გზები.

სამართალწარმოების მონაწილეთა ერთი ჯგუფის უფლებაში აღდგენას უპირობოდ უზრუნველყოფს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ №719 კონსტიტუციური სარჩელის დაკმაყოფილება, ხოლო სხვა ჯგუფისთვის ასეთ ინსტრუმენტად კვლავ საერთო სასამართლოს მიერ საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის წარდგინებით მიმართვა ან საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ სადავო აქტის მოქმედების შეჩერება დარჩება. თავის მხრივ, ამ ინსტრუმენტებს უფრო ეფექტურს გახდის საერთო სასამართლოს გააქტიურება. რაც შეეხება სადავო აქტის შეჩერების მიმართ საკონსტიტუციო სასამართლოს ფრთხილ მიდგომას, აღნიშნულს ობიექტური საფუძვლები გააჩნია და სადავო არ არის. თუმცა, შესაძლოა პრაქტიკის იმგვარი შეცვლა, რომელიც სადავო ნორმის მოქმედებას კონკრეტული სუბიექტის მიმართ შეაჩერებს. ვფიქრობ, ეს მიდგომა ერთი მხრივ გამოირიცხავს გავლენას მესამე პირთა ინტერესებზე, ხოლო მეორე მხრივ გაზრდის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადანყვეტილების ეფექტურობას და შესაბამისად, კონსტიტუციური უფლებების დაცვის სტანდარტს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ორგანული კანონი „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“;
2. საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“;
3. საქართველოს კანონი „საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი“;
4. საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი“;
5. საქართველოს კანონი „საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი“;
6. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადანყვეტილება საქმეზე „აპოსტოლი საქართველოს წინააღმდეგ“;
7. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №1/3/161 გადანყვეტილებს საქმეზე.
8. „საქართველოს მოქალაქეები – ოლღა სუმბათაშვილი და იგორ ხაპროვი საქა-

- რთველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
9. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №1/3/452,453 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე
 10. „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
 11. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/1/531 გადაწყვეტილება საქმეზე „ისრაელის მოქალაქეები – თამაზ ჯანაშვილი, ნანა ჯანაშვილი და ირმა ჯანაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
 12. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/4/550 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ნოდარ დვალი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
 13. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/2/577 გადაწყვეტილება საქმეზე „ა(ა)იპ ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC) და საქართველოს მოქალაქე ვახუშტი მენაბდე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
 14. საკონსტიტუციო სასამართლოს №1/1/569 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – დავით კანდელაკი, ნატალია დვალი, ზურაბ დავითაშვილი, ემზარ გოგუაძე, გიორგი მელაძე და მამუკა ფაჩუაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
 15. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №1/1/592 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ბექა წიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
 16. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №2/7/605 განჩინება შპს „STAR GROUP“ („სტარ გრუპი“) საქართველოს მთავრობის წინააღმდეგ“;
 17. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/1/633,634 გადაწყვეტილება „საქართველოს უზენაესი სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 269-ე მუხლის მე-5 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტის კონსტიტუციურობის თაობაზე და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 306-ე მუხლის მე-4 ნაწილის და 269-ე მუხლის მე-5 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტის კონსტიტუციურობის თაობაზე“;
 18. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/1/649 განჩინება, „თბილისის სააპელაციო სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინება „საჯარო სამსახურის“

- რის შესახებ“ საქართველოს კანონის 112-ე მუხლის მეორე წინადადების კონსტიტუციურობის თაობაზე“;
19. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/9/682 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „მოქალაქე ლევან გვათუა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 29 სექტემბერი, 2016 წელი;
 20. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/8/684 საოქმო ჩანაწერი, „რუსთავის საქალაქო სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინება საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 1971 მუხლის მეორე ნაწილის და ამავე მუხლის შენიშვნის კონსტიტუციურობის თაობაზე“;
 21. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/1-1/719 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „„შპს სამაუნწყებლო კომპანია რუსთავი 2“ და „შპს ტელეკომპანია საქართველო“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
 22. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №2/14/879 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „ზურაბ სვანიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
 23. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/3/1341 საოქმო ჩანაწერი „თეთრინყაროს რაიონული სასამართლოს წარდგინება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-200 მუხლის მე-6 ნაწილის პირველი წინადადების კონსტიტუციურობის თაობაზე“;
 24. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/4/1352 საოქმო ჩანაწერი, „თბილისის საქალაქო სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 426-ე მუხლის მე-4 ნაწილის კონსტიტუციურობის თაობაზე“;
 25. თეთრინყაროს რაიონული სასამართლოს №1478 კონსტიტუციური წარდგინება;
 26. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს №3/1-2/1458,1556 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე „ჯემალ დუმბაძე და ბადრი ბეჟანიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
 27. ოლეგ ლაცაბიძის №626 კონსტიტუციური სარჩელი. ხელმისაწვდომია მისამართზე: <https://www.constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=1378>
 28. www.constcourt.ge